

IDENTITATEA

Cartea *Identity*, coordonată* de Henry Harris, profesor în medicină la Oxford reunește șase studii, din perspective disciplinare diferite, asupra identității, fiecare abordând câte o fațetă distinctă a acesteia.

Studiul *Identitate și identități* semnat de Bernard Williams, profesor de filosofie și etică, abordează o serie de probleme filosofice asociate cu conceptul de identitate. O astfel de problemă este ilustrată de răspunsul la acest tip de întrebare: ce avem în față, o pădure sau 500 de copaci, o librărie sau 200 de cărți. În aceste cazuri copacii sau cărțile constituie părți ale unui singur tot - un agregat de elemente particulare. Problema identității devine infinit mai dificilă când avem de-a face cu entități vii în mișcare care se pot schimba în timp ce întregul rămâne același. Întrebarea "ce sau cine sunt eu"? privește identitatea *persoanei* care aparține unei anumite familii, grup, rasă etc. Identitatea este în acest caz socială, vizează un sens care se leagă de un *tip* general, este o identitate construită de procesele sociale. Identitatea socială poate fi un "stereotip blând", favorabil, suportiv și aplicat sieși de către individ, dar poate fi și un stereotip aplicat nouă de către alții. Ființa umană își poate găsi sau pierde identitatea în grupurile sociale.

Oamenii își pot găsi identitatea lor într-un grup la care aderă voluntar (o sectă religioasă, de exemplu) dar și în aceste cazuri - spune autorul - nu este vorba numai de *opțiune* voluntară pentru un grup ci de faptul că *acolo* găsești acel ceva față de care manifesti obediență, în senul expresiei lui Nietzsche "devii ceea ce ești!"

Derek Parfit, în studiul *Lipsa de importanță a identității* analizează criteriile *identității personale*, reduționismul implicat în ele, importanța identității personale. El explorează "identitatea personală" prin recurgerea imaginărilor la experiențe de tip *science-fiction*, de transplantări ale creierelor și corpurilor. În acord cu B. Williams, că există situații în care nu se poate decide dacă identitatea personală a fost păstrată, consideră că, de fapt, din puncte de vedere practic și chiar moral, păstrarea identității personale este lipsită de importanță. Dar dacă aceasta nu contează atunci trebuie să

* Harris Henry (coord), *Identity*, Oxford, Clarendon Press, 1995.

ne întrebăm ce contează? Există câteva răspunsuri posibile și, depinzând de răspunsul nostru, există mai departe câteva implicații. Autorul lasă deschisă această problemă.

Henri Harris în *O viziune experimentală asupra identității* pune în discuție problema identității în sistemele formale și în lumea reală. Experimentalistii nu au dificultăți cu substituția în sistemele formale, ei doresc să știe dacă X poate fi înlocuit cu Y într-un sistem formal și dacă este adevărat că oriunde există X în lumea materială este același lucru cu oriunde există Y. Dacă vrem să știm dacă echivalența formală corespunde identității din lumea reală, atunci - spune autorul - vom fi obligați să părăsim limitele sistemului formal. Problemele identității în lumea materială sunt totdeauna probleme empirice și ele pot fi decise doar prin metode empirice. Dacă se cade de acord, că toate problemele identității în lumea materială sunt probleme empirice, atunci relația de identitate între oricare două fenomene în această lume este contingentă. Identitatea necesară este o relație care există doar în sistemele formale matematice sau logice și este o reflecție a regulilor formalismului.

Autorul analizează apoi mai multe puncte de vedere privind identitatea minții și a creierului în contextul unor operații reale sau imaginare asupra creierului și consecințele morale.

Michael Ruse, în *Identitatea sexuală: realitate sau construcție* supune atenției o serie de probleme legate de identitatea sexuală: biologice, sociale, psihologice, comportamentale, culturale.

"Identitatea de gen" (masculin sau feminin) este un termen utilizat pentru identificarea cuiva cu sexul fizic. "Trans sexual" este cineva care simte o nepotrivire, genul nu corespunde sexului său. Homosexualii au identitatea de gen destul de adecvată sexului lor fizic. Termenul de identitate sexuală apare adesea în contextul noțiunii de "orientare sexuală" prin care se înțeleg - conform autorului - sexul persoanei spre care suntem atrași din punct de vedere erotic. Michael Ruse nu este de acord cu tendința de a înlocui termenul de "orientare" cu cel de "preferință" (Stein, 1992) sub motivul că ultimul termen pare să permită un grad mai mare de libertate întrucât, în acest fel, se confundă aspecte semnificative ale determinismului și ale libertății "Ce face cineva nu este o consecință logică a cum simte". Sunt trecute apoi în revistă mai multe puncte de vedere privind homosexualitatea, autorul ajungând la concluzia că identitatea și conștiința homosexuală și heterosexuală sunt realități moderne care nu sunt identități inerente individului. Pentru a fi homosexual este necesar și altceva decât înclinații individuale: anumite atitudini și relații sociale, culturi și subculturi particulare. Fără a putea spune că homosexualitatea este doar o categorie socială, trebuie acceptat că tipul de societate va influența homo sau heterosexualitatea. "Construcția" și "realitatea" merg cumva mână în mână în

această privință, identitatea sexuală este o realitate dar și un construct, opinează autorul.

În *Identități fictive* Terence Cave ia în discuție cazul în care identitatea personală este generată prin povestire, narațiune atât despre sine, cât și despre alți oameni, reali sau fictivi. Autorul examinează rolul crucial pe care identitatea falsă și expunerea ei l-au jucat în literatură, din antichitate până în prezent.

Anthony D. Smith, cunoscut sociolog și politolog, abordează una din cele mai incitante dimensiuni ale identității, dimensiunea națională. Într-un capitol consistent, *Formarea identității naționale*, autorul observă mai întâi că problema identității nu este specifică doar timpurilor moderne, ci dimpotrivă, se poate spune că este tot atât de veche precum istoria. Un argument în acest sens este Biblia, care conține multe exemple privind interesul pentru etnie și identitate socială. Mitologia greacă conține, de asemenea, numeroase exemple ale interesului pentru identitatea socială.

După ce argumentează că preocupările privind identitatea sunt prezente în toate epocile istorice, autorul insistă în special asupra *identității culturale colective* ca un tip particular din multiplele modalități de identificare și dă ca exemplu castele, comunitățile etnice, dominațiile religioase, națiunile.

Cel mai mare subtip al identității culturale colective este etnia sau comunitatea etnică. Principalele trăsături ale etniei sunt, în concepția autorului, următoarele: 1) un nume colectiv care simbolizează unicitatea comunității și o delimitează în raport cu celelalte; 2) un simț al originilor, care leagă toți membrii de o obârșie comună; 3) o etno-istorie împărtășită, existența unei memorii a generațiilor succesive ale comunității culturale; 4) una sau mai multe caracteristici culturale care pot servi la identificarea membrilor de non-membrii (limbă, culoare, obiceiuri, religie, instituții etc.); 5) o asociere cu un teritoriu istoric, chiar dacă cea mai mare parte a comunității nu mai stă acolo; 6) un simț al solidarității la un segment semnificativ al comunității culturale. Există trei tipuri istorice principale de comunități etnice: etno-lingvistică, etno-religioasă și etno-politică. Lumea de astăzi se caracterizează prin variate tipuri de comunități lingvistice, religioase și politice sau combinații ale acestora. Multe dintre aceste comunități pretind a fi noțiuni și caută să formeze ele însele state. Este foarte important dacă se poate admite această pretenție și dacă există diferențe între etnie și identitate națională. Autorul nu consideră cele două noțiuni ca fiind sinonime, noțiunile și identitățile naționale posedând în plus față de etnie, o serie de componente. Noțiunea este asociată cu dimensiunea politică, delimitarea teritorială și standardizarea vieții sociale.

Pentru o facilită înțelegerea distincțiilor conceptuale și a bazelor etnice ale identității naționale autorul face apel la numeroase exemple istorice. În aceeași

manieră sunt explicate *studiile formării* națiunii și principalele modele (patern-uri) de formare a națiunilor.

Studiul se încheie cu prezentarea unei tipologii a comunităților naționale moderne care are însă o valabilitate limitată de clasificare, în realitate regăsindu-se elemente din fiecare tip.

Concluzia autorului este că, ne place sau nu, națiunea rămâne actorul principal în lumea afacerilor și mesagerul dezvoltării sociale și politice. Etnicitatea continuă să fie, la rândul său, o sursă majoră a mobilizării de masă.

Andreea Zlate

MASS-MEDIA ÎN TRANZIȚIE

Peisajul publicistic actual, sărac în ceea ce privește lucrările ce urmăresc să abordeze (științific) sincer și obiectiv una din problemele cele mai sensibile ale vieții cotidiene - mass-media, s-a îmbogățit cu o analiză concretă a acesteia, analiză realizată pe baza ideilor, argumentelor și datelor conținute de cercetările desfășurate în anii 1992-1994 în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții.

Autorul, prof.univ.dr. Petru PÂNZARU* nu ezită să scoată în evidență caracteristici ale mass-mediei perioadei post-decembriste ce au un impact notabil asupra modului și calității de decizie ale omului obișnuit, care ia cunoștință de evenimentele vieții sociale, politice și economice etc. doar prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă, caracteristici cum ar fi: manipularea, dezinformarea, persuasiunea și subordonarea unor diverse interese.

După evenimentele din decembrie '89 am asistat la o adevărată "explozie informațională" prin creșterea numărului de publicații centrale și locale la câteva mii, a numărului orelor de emisie radio și televiziune, a posturilor radio și televiziune mai ales particulare etc. Această situație a condus la un adevărat "bombardament" informațional asupra membrilor societății noastre.

Din perspectiva teoretico-metodologică folosită pentru această analiză, autorul abordează mass-media, acest *sui-generis* personaj, din trei perspective:

1. Ca element al sistemului social pe plan național și internațional, ca instituție sau serviciu public, ce reunește o pluralitate de funcții social-politice, ideologice, culturale și psiho-sociale.
2. Ca mediator dintre evenimentele obiective și populație, respectiv ca producător de imagini despre realitate, ca "manipulator" de stări de spirit.